

KÜLÖNFÉLÉK.

A Magyar Királyi Miniszterelnökség 14.036. M. E. III. sz. alatt értesítette az Unitárius Irodalmi Társaságot, hogy a „*Keresztény Magvető*“, miután tudományos egyesület kiadásában tudományos jelleggel jelenik meg, — a 7979/1940. M. E. sz. rendelet 5. §-ának második bekezdése alapján időszaki jelleg nélkül, továbbra is megjelentelhető.

Felhívás. A Keresztény Magvető jeleni és múlt füzetéből több atyánkfíának küldöttünk mutatványszámot. Felkérjük azokat, akiknek nincs szándékában Egyházunk ezen egyetlen tudományos folyóiratát megrendelni, hogy vagy a lap visszaküldése vagy levelezőlap útján erről a szerkesztőséget (Kolozsvár, Unitárius kollégium) értesíteni szíveskedjenek. Akik megtartják, s ez által az unitárius irodalom ügyét szolgálni óhajtják, azokat előfizetőknek tekintjük s kérjük, hogy az előfizetési díjat Hadházy Sándor pénztáros címére beküldeni szíveskedjenek.

Marosvásárhely. Ez ősi székely város neve kitörülhetetlenül be van írva egyházunk történetébe. Itt történt az unitárius vallás alkotmányos biztosítása, ami által a négy „recepta religio“ sorába felvétellett. Erdélyben a vallásszabadság elvileg már az 1568 ik évi tordai országgyűlésen ki volt mondva. Azonban az unitáriusok jönnek és szükségesnek látták, hogy ez elvi alapon az unitárius vallás törvényessége és a többi felekezetekkel való egyenjogúsága is alkotmányosan biztosíttassék. Midőn e kívánságukat előterjesztették János Zsigmond fejedelemnek, ez készséggel engedett a kérésnek s 1571 január 6-ra országgyűlést hívott Vásárhelyre ahol az ő saját előterjesztésére a rendek a következő határozatot, hozták: „Megértettük a felséges fejedelem kegyelmes izenetét és előadását, melyekben az Isten ígéjének prédikálását és a haza szükségét előszámlálja. Hogy a felség rájuk ily kegyelmes gondot visel, alázatos és hű szolgálatukkal örökké meghálálni igyeksenek... s minthogy Krisztus Urunk parancsolja, hogy először Istennek országát és annak igazságát keressék, az Isten ígéjének

prédikálása és hallgatása felől végezték: hogy az Isten ígéje mindenütt szabadon prédikáltassék, a confessióért senki meg ne büntetessék, se prédikátor, se hallgatók; de ha valamely miniszter criminális bűnben találtatik, a superintendens megítélhesse, minden functiótól priválhassa, azután az országból kiűzetessék.“ A marosvásárhelyi országgyűlésnek ez a határozata az az alaptörvény, mely az unitárius vallás létjogát és szabadságát Erdélyben biztosítja. Most ez a város újabb történelmi jelentőségre emelkedik egyházunk életében. Folyó évi április 27-re ide volt kitűzve az a Zsinat, amely arra van hívatva, hogy egyházunk történelmét és jövő irányát bizonyos időre megszabja. Püspök- és főgondnokválasztás szerepel a rendes adminisztrációs ügyek mellett a tárgysorozatban. Bármennyire is megközelíti a demokratikus alapot a mi egyházi alkotmányunk, de azért az elnökség szelleme és gondolkozása irányító hatással van ügyeink menetére. Ezért életbevágó kérdés, hogy kiket állítunk az élre. Mi hisszük, hogy ezt a történelmi feladatot a történelemnek tartozó komolysággal és felelősségérzettel fogjuk teljesíteni s a Zsinat bölcsessége megtalálja azokat az embereket, akik az unitarizmus hagyományos, nemes szellemét méltó módon fogják képviselni, mind ki-, mind befelé, s így Marosvásárhely egy újabb örvendetes és megnyugtató eseménnyel kapcsolódik be egyházunk történetébe.

Az első magyar meteorológus. Kevesen tudják, hogy az első magyar meteorológus laborfalvi Berde Áron a kolozsvári unitárius kollégium egykori tudós tanára volt. Az ő emlékét újíttotta fel február 26-án Kolozsvárt tartott előadásában Dr. Réthly Antal, a budapesti meteorológiai intézet igazgatója. Előadásában megállapította, hogy Berde Áronnak 1847 ben „Légtüneménytan“ címen megjelent, önálló kutatásokon alapuló műve az első e nemben és általa olyan nagy jelentőségű úttörő munkát végzett, hogy az Akadémia a Marczibányi-díjjal tüntette ki. De igazi jelentőségét csak ma tudjuk felmérni, amikor az ez alapon kifejlődött tudománynak az áldásait naponként tapasztaljuk nemcsak gazdasági, hanem mindennapi egyéni életünkben is. A jeles tudós a nagy egyházi jöltevőnk unokaöccse volt

Kolozsvár fejlődése. Kelemen Lajos múzeumi főigazgató a kolozsvári szociális szervezetben a tőle megszokott élvezetes és tanulságos előadásban ismertette Kolozsvár történetét. Előadása keretében Kolozsvár fejlődését a következő beszédes számok

tükrében mutatta be: Kolozsvár lakosainak a számáról első biztos adataink szerint 1720-ból valók. Akkor körülbelül 5—6 ezer lakosa volt. Az 1790-es években már 11.660. Hatvan évvel később 1850-ben pedig 16.880. Négy évtized múltán 1890-ben 32.250 lakosa van a városnak és ez a szám 1910-ig csaknem a kétszeresére 60.480-ra nő. Húsz év múlva a román népszámlálás adatai szerint 98.550 lakosa van Kolozsvárnak. A legújabb 1941 évi magyar népszámlálás adatai, még nincsenek teljesen feldolgozva, de az előzetes számítások szerint a 110.000-et megközelíti. Itt említjük meg, hogy Kelemen Lajos atyánkfia az Erdélyi Irodalmi Társaságnak a hazatérés után tartott első felolvasó ü. ésén szintén nagyérdékű előadást tartott három újabb erdélyi festőművészről ú. m. Kővári Endre, Sárdi István és Simó Ferencről, akik közül a két első unitárius volt.

Tiszti Cím- és Névtár. Sok évre visszamenő óhaj, kívánság, jogosult követelés és igény volt, hogy az Egyház hivatalos tiszti cím- és névtárt adjon ki. Alkalmilag jelennek meg töredékek és hiányos összeállítások, de a kívánalmakat kielégítő névtárt máig nélkülözzük. Az Unitárius Naptár „egyházi és iskolai névtára” keretnek jó, de nem teljes. — Az első hiány az egyházi tanácsosok, egyházkörök és egyházközségek részéről választott főtanácsai tagok névsorának a kimaradása. Az egyházi életben a szellemi kapocs erősítése önmagában is nélkülözhetetlenné teszi egy névtár kiadását. Szükséges a körök és egyházközségek főtanácsai képviselőinek a megválasztásánál is annak a biztos tudása, hogy az egész egyház területéről, kik vannak már benne az Egyházi Tanácsban. Hiánya a névtárnak az is, hogy a körök tisztviselőinek, de legalább az esperes és felügyelő gondnokoknak neve mellett nincs feltüntetve a lakhely és u. p. Egészen kevés fáradtsággal és minimális gondossággal sokkal tökéletesebb névtárt lehetett volna közrebocsátani. A vezető állású világi hívek neve után — a szabatos polgári állás is feltüntetendő volna. Nincs kínosabb helyzet, mint az illő cím nem tudása szükség esetén. Ezt pedig a Névtárban pótolni kell. A köz érdekének szolgálatában akkor teljesítheti bárki vagy mindenki a kötelességét kielégítően, ha a közkívánalmaknak minden irányban megfelelni akar és erre törekszik. A törekvés végül is a lehető teljesség megvalósításáig jut, (T. Gy.)

Bergson. Henri Bergson az új év első napjaiban meghalt 81 éves korában. Nevét a vallás- és filozófia történetében meg-

örökitette az intuicionizmus néven ismert szellemi irányzata által. Eredetileg matematikusnak indult, de korán belátta, hogy a természettudomány merev fogalmaival az élet nagy kérdéseit megoldani nem lehet. Ezért merész harcot folytatott a materialista világnézet ellen. Evvel szemben hirdette, hogy a dolgokat a maguk belső lényegében kell megfogni bizonyos intuitív érzéssel. A metafizika régióiban járó igazságait csodálatos szép irállyal és megkapó hasonlatokkal tudta kifejezésre juttatni, ami által híre és neve a maga korában széles körben ismertté lett. A bergsonismus néven elterjedt filozófiai irányzat halála után is őrzí emlékét.

A jezsuita-rend 400 éves. A jezsuita-rend alapításának 400-ik évfordulója alkalmából Budapesten a Pázmány-egyetem templomában március hó folyamán a rendet méltató beszédek hangzottak el a kath. egyház legjelesebb szónokainak ajakáról. Nem is ok nélkül, mert a kath. egyháznak és a pápaságnak hűségesebb katonái, mint a jezsuiták nem voltak. Azonban a protestánsok s különösen mi unitáriusok sokat szenvedtünk elfogult fanatizmusuk miatt, amellyel a hatalmat és közvéleményt ellenünk ingerelték. De a letűnt 400 év alatt befolyásuk gyöngült és összezsugorodott, míg az unitarizmus világ-missziója mindjobban kiterébélyesedett.

A névtelen levelek. Az Országos Magyar Sajtókamara Igazgatóválasztmánya kimondotta, hogy hadjáratot indít a névtelen rágalmozók ellen s a névtelen leveleket semmi körülmények között figyelembe nem veszi. Hogy egy ilyen határozat kimondását egy ilyen előkelő egyesület, mely az ország közvéleményének az irányítására hívatott, szükségesnek látta, az világos bizonyosága korunk elfajult erkölcsi érzésének. Hszen helyes erkölcsi érzéssel és józan ítélőképességgel bíró ember nem ír, sem tudomásul nem vesz névtelen rágalmozó leveleket. Ez ellen a tiszta lelkiismeret minden szabályozó rendelet és intézkedés nélkül is kell, hogy tiltakozzék. De hogy ez a valóságban nem így van, hogy vannak a sötétben bujkáló alattomos rágalmozók, annak százalmas példáit láttuk különösen a román megszállás alatt átélit keserves esztendőinkből, amikor sohasem tudtuk, hogy egy ilyen rágalomhadjárat alapján, mikor kísérnek végig az utcán a rendőrségre vagy a törvényszékre. Az Országos Sajtókamara Igazgatóválasztmányának állásfoglalása azt mutatja, hogy ez a mótely ma is pusztítja közéletünket és társadalmunkat. Éppen azért az egyszerű tudomásul nem vételnél súlyosabb eljárás is kívánatos volna a magyar nyíltsággal és egyenességgel homlokegyenest ellenkező ezen bűncselekményekellen.

A romániai német evangélikus egyház *Dr. Glondys Viktor* lemondásával megürült püspöki székébe *Staedel Vilmos* lelkészt választotta meg, akit a *Kirchliche Blatter* 1941. március 4-i számában olvassuk, meleg szeretettel üdvözöltek. *F. J.*

Ferencz József-utca. Kolozsvár városában az utcák új elnevezésével kapcsolatban igen szép gondolatot valósított meg az e célból alakult bizottság. A város egyik szépen fejlődő részében: az ú. n. Tisztviselő-telepen egy teret elnevezett Három Püspök-terének. A beléje torkolt három utcát Erdély három nagynevű püspökéről nevezte el Ferencz József-, Nagy Károly- és Majláth Gusztáv-utcának. Ez a három püspök közös erővel indította be azt a 22 éves kisebbségi küzdelmet, amelyből Isten jóvoltából győzelmesen kerültünk ki. De mutatja ez a csoportosítás azt is, hogy Erdélyben a különböző egyházak, ha külön úton is járnak, de egy közös cél felé haladnak.

A Zsinat. *Lapzárta után értesülünk, hogy Marosvásárhelyre, április 27-re tervezett Zsinat idejét az E. K. Tandács bizonytalan időre elhalasztotta.*

Gyász hírek. *Fekete József* ny. unitárius lelkész 1941 február 25-én, 76 éves korában meghalt. Már fiatal teológus korában kitért kiváló szavaló és szónoki tehetségével. Evvel az Istentől kapott adottságával közel 46 évig híven szolgált az Urat szőkefalvi, csókfalvi, iszlói és nagysolymosi egyházközségeinkben. Nyugalomba 1934-ben vonult, s azóta családjá körében csendes visszavonultságban élt. Legyen csendes nyugalma.

Szentgericei GdI Lajos volt uradalmi-intéző, az unitárius egyházi Főtanács tagja, élete 82-ik, boldog házasságának 47-ik évében, Tövisipad községben március 25-én csendesen elhunyt. Egy melegszívű emberbarát, áldozatkész rokon és hűséges hitvestárs volt, kit életében a közbecsülés vett körül, halála után a hálás kegyelet őrzi emlékét.

Németh István ny. unitárius lelkész március hó 7-én, 84 éves korában, Kolozsvárt elhunyt. Virágjában lelkészkarunk egyik legkiválóbb tagja volt, akit Isten világos és tiszta értelemmel s mély, vallásos érzéssel áldott meg. E kettős forrásból fakadtak jeles egyházi beszédei és imádságai, amelyek közül több az „Unitárius Szószék“-ben is napvilágot látott. Siménfalván és Toroczkón lelkészi működésének maradandó emlékét hagyta. Legyen áldott emléke!

Szerkesztésért felel: **Vári Albert.**

Felelős kiadó: **P. Szentmártoni Kálmán.**

„Pallas“ könyvnyomda Kolozsvárt, Bólyai-utca 3. sz. Telefon: 11-58.

Felelős vezető: **Kahlfürst Imre.**